

773 Timurtaş, Prof. Dr. Faruk K.: Şeyhi ve Husrev ü Şirin'i. İnceleme-metin. İstanbul 1980 Edebiyat Fakültesi Basımevi, VIII+268 s. 8° Bibl.: s. 5-16

- SEYHI
081678
HÜSREV Ü
ŞİRİN

«İstanbul Üniversitesi Yayınlarından nu. 2670»

F. 340 TL.

«Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü»

16 ARALIK 1993

494 TİMURTAŞ, Doç. Dr. Faruk K.: Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'i. İnceleme - metin. (İstanbul) 1963 Edebiyat Fakültesi Basımevi. XXXI+272 s. 8° F. 41 TL.

081678
HÜSREV Ü ŞİRİN

«İstanbul Üniversitesi Yayınlarından Nu. 1025»

«Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü»

17 ARALIK 1993

81671 Husrev ü Şirin
Şeyhi

2.70- Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'i, İstanbul
1963.

25 HAZİRAN 1996

81671 Husrev ü Şirin
Şeyhi

2.69- Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'i (İnceleme-
Metin), Faruk Kadri Timurtaş, İÜ. EF.
Yay., İstanbul 1963, 108+272 s.

25 HAZİRAN 1996

2 TEMMUZ 1991

- Husrev-i Şirin
- Şeyhi (TAD)

ŞEYHI. From Khusrev and Şirin [Gibb I,
299, PTF II, 420;] -metrical translation by E.
J. W. Gibb. Turkish literature, pp. 71-72.

081678

10 KASIM 1999

- Husrev ü Şirin
- Nizami
- Şeyhi

4129 ABDULLAH, FEVZİYE. "A comparison be-
tween Nizami's and Sheikh's 'Husrev ü
Şirin'." (in Turkish) *Tarih Dergisi* 1
(1950) 263-82. After comparing the Tur-
kish poem with the older Persian one, the
author concludes that Sheikh's work is
much more than a translation.

Kıpçak, Mehmet. "Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'inin şahıs kadrosu." Yüksek
Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, 1998. (Danışman: Doç. Dr. İ. Çetin
Derdiyok)

MADDE YATIRILDIKTAN
SONRA GÖLEN OKUMAN

13 NİSAN 2008

بیست و یکم، شماره ۱، ۱۳۴۸ ش، صص ۲۵ - ۴۰.

رشنزاده

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۲۰۰؛ داود اصفهانیان، «نسخ خطی تاریخی به زبان فارسی در کتابخانه توپ قاپوسرای استانبول»، بررسیهای تاریخی، سال هفتم، شماره ۶، ۱۳۵۱ ش، صص ۳۰۸

داعی گرمیانی، احمد فرزند ابراهیم بن محمد - احمد داعی

Topkapı sarayı müzesi, 12/62.

رشنزاده

داغلارجا (dāq.lār.jā)، Dağlarca، فاضل حسنی فرزند حسن حسنی بیگ، استانبول ۱۹۱۴م - ، شاعر ترکیه. پدرش افسر عالی رتبه سواره نظام بود. فاضل تحصیلات ابتدایی را به سبب پیشه پدرش در قونیه و قیصریه و دوره راهنمایی را در طرسوس و آدانا به پایان برد. سپس دوره دبیرستان نظامی کوله لی (۱۹۳۳م) و مدرسه جنگ (۱۹۳۵م) را به پایان رساند. چون افسر سواره نظام بود، مدتی در مناطق گوناگون آناتولی شرقی و مرکزی و تراکیا به سر برد. پس از آنکه دوره تعهد خدمت او در ارتش به پایان رسید از پیشه نظامی کناره گرفت (۱۹۵۰م) و یک سال در اداره کل چاپ و نشر و جهانگردی کار کرد و پس از آن بازرسی اداره کار در استانبول شد (۱۹۵۲م). پس از بازنشسته شدن، در کوی آق سراي استانبول کتاب فروشی دایر کرد (۱۹۵۹م) و ماهنامه ای با نام تورکجه به راه انداخت. از ۱۹۷۰م کتاب فروشی را بست و تمام وقتش را به شاعری گذراند. داغلارجا، بیش از چهل کتاب شعر دارد و از پرکارترین شاعران دوره جمهوریت ترکیه به شمار می رود. شعرهایش را از ۱۹۳۳م در نشریات معتبر گوناگون به چاپ می رسانید. وی نخستین کتاب شعرش را در سی ام آگوست ۱۹۳۵م که مدرسه جنگ را به پایان برده بود، به چاپ رسانید. دومین کتاب شعرش با نام کودک و خداوند (۱۹۴۰م) که بسیاری آن را پسندیدند، برایش شهرت به همراه آورد. زبان خاص او در شعر و اشعار غنایی و حماسی او بر بسیاری از شاعران تأثیر گذاشته است. در سال های اخیر بیش تر به شعر کودکان پرداخته است. در ۱۹۶۷م در مجمع جهانی شعر که در کشورهای متحد امریکا برپا شد، بهترین شاعر زنده ترکیه شناخته شد. در سیزدهمین دوره فستیوال شب های شعر استروگا در یوگسلاوی نیز جایزه تاج گل طلایی گرفت (۱۹۷۴م) و در ۱۹۷۵م مجله ملیت - صنعت او را بهترین شاعر ترکیه در ۱۹۷۴م معرفی کرد. آثار وی به زبان های گوناگون، چون آلمانی، اسپانیولی، اسلونیایی، انگلیسی، بلغاری، دانمارکی، روسی، صربی، فرانسوی، لیتوانیایی،

داستان خسرو و شیرین (dās.tān-e-xos.ro.va.širin)، ترجمه ای به نثر ترکی از مثنوی خسرو و شیرین نظامی گنجوی، نوشته صبری سوسویل، نویسنده معاصر ترکیه. صبری در مقدمه ای که بر ترجمه خود نوشته، کوشیده است که جایگاه ادبی جهانی و شخصیت تاریخی برجسته نظامی را نشان بدهد و برای اثبات مدعای خود، نظرات چند تن از نظامی شناسان، از جمله وحید دستگردی، را بازگو و بحث گسترده ای درباره تأثیر ژرف مرده ریگ ادبی استاد گنجه بر ادبیات جهان، به ویژه ادبیات خاورمیانه و نزدیک، کرده است. وی شاعرانی مانند سعدی، مولوی، حافظ و جامی را متأثر از نظامی دانسته و گفته است که برجسته ترین پیروان مکتب ادبی نظامی، مانند امیر خسرو دهلوی، خواجوی کرمانی و جامی، با این که قدرت و بضاعت ادبی فراوان داشتند، هرگز به پایه و مرتبه ادبی وی نرسیدند. صبری همچنین درباره تأثیر مکتب ادبی نظامی در ادبیات مردم ترک زبان اشاره کرده و نوشته است: «دایره تأثیر مکتب ادبی نظامی گنجوی بر شعر و ادب ترک زبانان نیز بسیار وسیع است. این تأثیر از احمد پاشاها گرفته تا ضیا پاشاها و یحیی کمال ها و حتی در ایجادیات و آثار شعرای معاصر نیز مشاهده می گردد.» زبان ترجمه ساده و روان است. بنا این همه، مترجم همه جا توضیحات لازم را داده و درباره آیات و احادیثی که نظامی به آن ها اشاره کرده، آگاهی های سودمندی به دست داده است. مترجم به دقت بودن ترجمه توجه داشته و اسلوب ادبی و بیان بدیعی جمله ها را در درجه دوم اهمیت قرار داده است و متنی که برای ترجمه برگزیده نسخه مصحح وحید دستگردی بوده است. این ترجمه به چاپ رسیده است (استانبول، ۱۹۵۵م).

منابع: نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۲۲؛ غلاحسین بیگدلی، «داستان خسرو و شیرین نظامی و ادبیات ترک»، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز، سال

ek affixe, suffixe
eşitlik (hali) équatif
eylem ismi nom d'action
fiil verbe
geçmiş zaman prétérít
gelecek zaman futur
genişlemek s'élargir
gereklilik nécessitatif
gövde thème
isim nom
isim-fiil participe
istek désidératif
istek-niyet intention
işlek productif
işletme eki désinence
iyelik possessif
kalıplaşmış figé
karşılıklı réciproque
lehçe dialecte
maksat supin

olumsuzluk négation
öğrenilen informatif
perde vurgusu accent musical
sıfat adjectif
söz mot
söz yapımı formation du mot
şimdiki zaman présent
tabiat taklidi söz onomatopée
uzak geçmiş zaman plus-que-parfait.
ünlü voyelle
ünsüz consonne
verimsiz improductif
yapın aktif
yapılan passif
yapılma passif
yapılmış passif
yapma aktif
yaptırma causatif, factitif
yeni yapılan néologisme
yeni yapma néologisme

15 MAYIS 1993

Tarih: 20.11.1966
Tarih: 20.11.1966

ŞEYHİ VE NİZAMİ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN'LERİNİN KONU
BAKIMINDAN MUKAYESESİ

FARUK K. TİMURTAŞ

Şeyhi eserinin konusunu, daha önce başka bir yazımızda da işaret ettiğimiz gibi,¹ Nizami'nin Husrev ü Şirin'inden almıştır. İki eser, konu bakımından tamamıyla bir benzerlik göstermektedir. Yalnız Şeyhi, zaman zaman çok küçük noktalarda Nizami'den ayrılıyor. İki eser arasındaki mukayeseyi, vakalardaki eksik, fazla ve farklı kısımları göstermek suretiyle yapıyoruz. Dayandığımız metinler, Şeyhi'de kendi hazırladığımız metinle,² Nizami'de Vahid Destgerdi'nin neşrettiği metindir.³

EKSİK VE FAZLA KISIMLAR

Şeyhi'de eksik kısım, Şiruye vakasıdır. Bundan başka, Nizami'de kitabın son tarafında bulunan Husrev'in Peygamberi rüyasında görmesi, Peygamberden gelen mektubu yırtması, Peygamberin miracı gibi ufak bahisler de Şeyhi'de yoktur.

Nizami'de eksik kısım, Behram-ı Çubin meselesidir. Nizami'de Husrev Ermen'de iken, bir haberci gelip babasının öldüğünü bildirir ve Husrev Medayin'e gidip tahta oturur (107—111. s.). Nizami, Hürmüz'ün ölüm sebebini ve Behram vakasını anlatmamıştır. Şeyhi, bu bahsi etrafiyle yazmış, Behram meselesini ve vakanın evveliyatını göstermiştir (2219—2485. b.), Nizami'de bu kısmın bulunmayışı ger-

¹ Faruk K. Timurtaş, *Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'inin konusu*: TDAD, IX, 1939, 80. s. Nizami ile Şeyhi'nin eserlerini çeşitli yönlerden karşılaştıran iki inceleme vardır (A. Hayyampur, *Nizami ve Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'leri*, lat. 1932, Türkiyat Ens. Ktp. travay nr. 63; Fevziye Abdullah, *Nizami-Şeyhi Husrev ü Şirin mukayesesi*: Tarih Dergisi, 2. sayı, 1950, 285—282. s.)

² Faruk K. Timurtaş, *Şeyhi ve Husrev ü Şirin'i*, II. cilt: *Tenkidli metin*, Türkiyat Ens. Ktp. nr. 838.

³ Vahid Destgerdi (haşiye, tashih ve şerhlerle neşreden). *Nizami-Husrev ü Şirin*, Tahran 1313 (Şemsi).

55 اوزكاسين قيلماديم آدين مذکور
كيم مجالسدا ايورولار مسطور

53 كرا آلا ر توتتي ايسه دشت عدم
شكر بو خيل ايورولار همدم

* * *

57 شاهلار شاه سرافرازي اوچون
رندلار شاهي ابو الغازي اوچون

58 اول كهن دير كدايي باشليغ
يعني آشفته نوايي يانكلغي

59 مست آهنگ نوايي قيلالي
بي ريا بارچه دعايي قيلالي

60 كيم فلك جاميغه تا بولغاي سير
جام دورين تيلاكاي زمرة دير

61 عمرى شعليغ ارا باقى بولسون
شاهلار زميدا ساقى بولسون

62 اوج خورشيد مقام اولسون انكا
جام جشيد مدام اولسون انكا

63 تا كه انسانغه حيات امكاني
بولغوسى بولسون اينك دوراني

64 هم دعاكوي اينك اهل يقين
هم ملايك كه ديكايلار آمين

15 MAYIS 1993

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Türk Dili Edebiyatı Dergisi, c.9, 1959 İstanbul
Makale 65-98 sayfasını araındadır.

TÜRK EDEBİYATINDA HUSREV Ü ŞİRİN VE FERHAD Ü ŞİRİN HİKAYESİ

FARUK K. TIMURTAŞ

Hikâyenin tarihî menşei ve tekâmülü

Şark edebiyatlarının en tanınmış hikâyelerinden olan Husrev ve Şirin hikâyesinin konusu, menşe itibariyle, Sâsâni hükümdarlarından Husrev Perviz'in (M. 596—628) hayatına ve aşk maceralarına dayanmaktadır. Husrev'in çok zengin ve çok ihtişamlı bir hükümdar olduğunu kaydeden tarihî kaynaklar, siyasî hayatını geniş şekilde anlattıkları halde, Şirin'le alâkası noktasında sadece bir kaç satırlık bilgi vermişlerdir. Şirin'e dair verilen bu bilgiler, ayrıca birbirini tutmaz mahiyettedir. Mütenakız ifadeler arasında Şirin'in gerçek tarihî hüviyetini tesbit etmek imkânsızdır.

Biz burada Şirin hakkındaki muhtelif rivayetleri inceleyeceğiz. Husrev'in siyasî hayatını, kaynaklara göre, etraflı şekilde belirtmeği lüzumsuz buluyoruz. Esasen hikâye, Husrev ile Şirin arasındaki aşkı ele almakta, dolayısıyla Husrev'in siyasî hayatı üzerinde durmaktadır. Başka bir ifadeyle diyebiliriz ki, hikâye birinci plânda ve en geniş ölçüyle aşk macerasını anlatmakla beraber, ikinci plânda ve kısaca olarak siyasî hâdiseler ve mücadelelere de temas etmekte ve bu iki cephe arasında alâkalar kurarak ve bunları birbirine bağlayarak Husrev'in hayatını ve maceralarını bir bütün halinde ortaya koymaktadır.

Tarihî kaynakların¹ Husrev'in siyasî mücadeleleri hakkında verdikleri bilgiler, birbirine benzer ve birbirini tamamlar şekildedir. Büyük bir kısmını Behram-ı Çübün meselesi teşkil eden bu siyasî mücadeleleri kısa olarak şöylece anlatabiliriz:

Hürmüz'ün Türkistan hakanı Sâye Han ile savaşında serdarı olan ve başarı kazanmış bulunan Behram, bu zaferin verdiği şımarıklıkla ve Hürmüz'ün hâksız muamelesinden sonra, isyan etmişti. Bir hile ne-

¹ Hikâyenin menşei olmak üzere tarihî kaynaklardaki bilgiler, Sükrü İbrahim'in mezuniyet tezinde 6—7. sayfa içinde iyi bir şekilde hulâsa edilmiştir *İran ve Türk edebiyatlarında Husrev ü Şirin ve Ferhad ü Şirin*, *Türkiyat Ens. Ktp. Tez No. 72, 1—7. s.*

115 MAYIS 1993

Değ / Kitap
Kütüphanada Mevcuttur

Tarih Dergisi, c. 2/2, 150 İstanbul

s. 263-282

NİZÂMÎ - ŞEYHÎ
HUSREV-Ü ŞİRİN MUKAYESESİ

Fevziye Abdullah

Husrev-ü Şîrin, meşhur acem şairlerinden Gence'li Nizâmî'nin *Penc-genc* de denilen *Hamse*'sinin ikinci hikâyesidir; 571 (1175-76) de tamamlanmıştır. Nizâmî'den sonra birçok acem şairlerinin işlediği bu mevzu'un, türkçe ilk örneğini veren, Altunordu sahasına mensûb Kutb'dür¹. Türk edebiyatında otuz kadar şâir tarafından yazılan bu mevzu'daki hikâyelerin en güzellerinden biri ise, Germiyan'lı Şeyhî'nin *Husrev-ü Şîrin*'idir.

Tezkirelerin rivâyetine göre Murad II., Nizâmî'nin *Hamse*'sini, imtihan maksadıyla Şeyhî'ye vermiş, o da, şiirdeki kudretini tanıtmak için, *Husrev-ü Şîrin*'i seçmiş ve dilimize çevirmiştir. Bu hikâyenin mevzu'unu eşsiz bir güzele benzeten Sehî Bey, Şeyhî'nin, bu güzelin sırtından eski acem elbisesini çıkarıp, «*Türkî kisvet ve yeni hil'at biçip giyirdi*»ğini söylemekle, bu eserin bir tercemedenden ibâret olmadığına, şairin şahsiyetini aksettirdiğine işâret etmiş oluyor². *Lâtîfî*'nin rivâyetine göre Şeyhî, bu başarısı yüzünden çağdaşları tarafından kıskanılmış, eserinin tercemedenden ibâret olduğu ileri sürülerek, câize almasına engel olunmuştur³. Şakayık tercemesinde ise, Şeyhî'nin bu mesnevisi dolayısıyla Murad II. tarafından takdir ve ihsana mazhar olduğu kaydediliyor⁴; Bursalı Tahir Bey de, bu eserin terceme olduğundan bahseder⁵.

¹ Prof. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İst., Millî Matbaa 1926, s. 358; ayn. müellif, *Çağatay Edebiyatı mad., İslâm Ansiklopedisi*, s. 278^a, 281^b, 282^b.

² *Tezkire*, İstanbul, Matbaa-i Âmidî, 1325, s. 52.

³ *Tezkire*, İstanbul, İkdâm Matbaası, 1314, s. 215 v. d.

⁴ İstanbul, 1269 tab., c. I, s. 294.

⁵ *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1338, c. II, s. 225.